

AABENRAA KIRKEGÅRD
UDVIKLINGSPLAN 2018

INDHOLD

INDLEDNING	4
GRAVFORHOLD	6
KIRKEGÅRDENS UDVIKLING	8
NUVÆRENDE FORHOLD	10
FOTOTUR PÅ KIRKEGÅRDEN	12
ANALYSE	32
MÅL	32
KONCEPTUELT	32
FORSLAG	34
	34

INDLEDNING

Kirkegårde danner ramme om vigtige begivenheder i vores liv og fortæller historie, både om den enkelte person, om byen og om egnen.

De seneste årtier har begravelsesmønstrene ændret sig, og det har sat markante spor på kirkegårde over hele landet. Ændringerne skyldes især forskydninger fra kistebegravelse til urnebegravelse, og det har medført, at der på de fleste kirkegårde er mange ledige kistegravsteder. Da urnegrave fylder betydeligt mindre, og fredningstiden er meget kortere, er arealbehovet til begravelse reduceret. Det vil givet fortsat falde i fremtiden, hvorved der bliver tilsvarende mere ledig plads, som overgår til fællesareal. Spørgsmålet er så, hvordan de ledige arealer forvaltes, og hvordan kirkegården præsenterer sig.

Tendenser viser samtidig et øget ønske om og behov for udlæg af andre gravstedstyper end de traditionelle. Dette mønster er en af de væsentligste bevægegrunde for at nytænke kirkegårdens indretning og udseende med nærværende udviklingsplan.

Kirkegårdens primære funktion er naturligvis stadig at være begravelsesplads for borgerne i Aabenraa, men også at være rum under åben himmel til sorgbearbejdning og stille refleksion.

Der er også formuleret et ønske om at undersøge, hvordan kirkegården kan være et sted for oplevelse og daglig rekreation.

Man skal samtidig være opmærksom på, at selv hvor der er store ledige områder, er der også fortsat aktive gravsteder, som familien måske ønsker at benytte i

mange år fremover.

Der er i ovenstående lys, at det er ønsket om at få udarbejdet en udviklingsplan, der kan fungere som rettesnor for kirkegårdens langsigtede udvikling. Tidshorizonten er 40-60 år, svarende til et par fredningsperioder for kistegravsteder, velvidende, at vi intet kan forudsige om behov og ønsker til den tid.

Luffotoet fra 2017 viser Aabenraa kirkegård, omkranset af Aabenraa by og et industriområde i nord .

GRAVFORHOLD

Aabenraa kirkegård har i dag ca. 2.250 kistegravpladser og ca. 1.200 urnegravsteder med plads til op til 8 urner. Hertil et område med mulighed for anonyme nedsættelser med plads til ca. 2.145 urner.

Der regnes med, at der i urnegravstederne er en kapacitet på op mod 2.000 urner, idet det forventes at $\frac{1}{3}$ af urnegravstederne kun får 1 urne nedsat, og at det vil være sjældent, at der nedsættes mere end to urner i et urnegravsted.

En lille andel af sognets afdøde nedsættes på andre kirkegårde end Aabenraa. Set over perioden 2012 – 2016 er det ca. 92 % af sognets afdøde, der nedsættes på kirkegården. Årsagen er formentlig byens plejehjem, hvorfra en del beboere kommer "hjem" til oprindeligt sogn eller hvor asken spredes over havet.

I behovsberegningen indregnes, at der nedsættes eller skal være plads til at nedsætte 95 % af de afdøde, da der ikke er grund til at udlægge plads til de personer, der nedsættes et andet sted. Forholdet skal naturligvis vurderes jævnlige.

På baggrund af analyser af befolkningsudviklingen regnes med et fald i befolkningen på ca. 10 % over 60 år, fra ca. 16.300 personer i 2017 til ca. 14.700 personer i 2077. Andelen af 80+ årige vil dog blive øget markant indenfor de kommende 10 - 20 år, hvilket får stor betydning i perioden frem mod 2040.

Fredningstiden for kister er 25 år og for urner 10 år. Kun ca. 9 % af nedsættelserne er kister, resten urner, hvoraf 40 % nedsættes anonymt i fællesområderne.

På kirkegården tilbydes i dag følgende gravstedstyper:

- individuelle, hækindrammede kistegravsteder i størrelser fra 1 kiste op til familiegravsteder
- individuelle urnegravsteder med plads til 1-2 urner
- individuelle urnegravsteder med plads til 4-8 urner
- græsområde til anonyme nedsættelser af urner
- urnegravsted i stauder med plade på fælles sten
- græsgravsteder med plade i plæne, både kister og urner.

Kirkegården har mange grave og monumenter fra de slesviske krige og de to verdenskrige, herunder mange allierede flyvere og tyske flygtninge.

Fordelingen af pladserne fremgår af planen på modstående side. Urnegrave er vist med mørkeblå, mens kistegrave er vist med lyseblå signatur.

Fremtidige behov
I "Aabenraa kirkegård, Behovsanalyse, gravsteder 2018 – 2077" af 17. maj 2018 er der for de kommende 60 år foretaget en analyse af behov for gravpladser. Der er antaget nogle forudsætninger, herunder at fordelingen mellem kister og urner er fastholdt på hhv. 9 og 91 %.

Der nedsættes i dag ca. 40 % anonymt. Da der fremover vil blive tilbudt flere gravstedstyper, er andelen i samråd med menighedsrådet estimeret til 30 %, der stadig er mange i forhold til, hvad der er typisk for egnen.

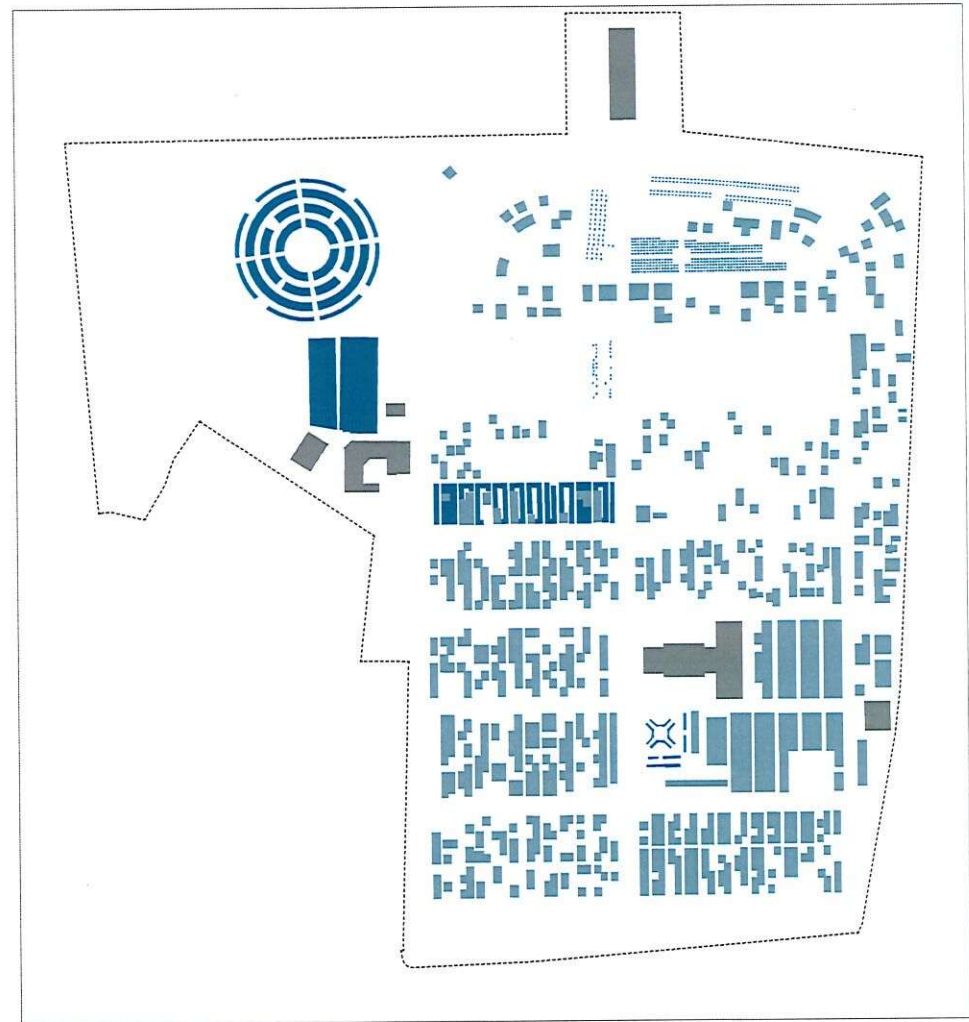
På grund af demografiske forhold, som f.eks. mange singler, fraskilte mm., regnes der med, at i ca. 33 % af urnegravstederne vil der fremover kun være én nedsat.

Af analysen fremgår behovene de kommende 60 år således:

Kistegravpladser
Kirkegården har i dag én samlet kapacitet på ca. 5.000 kistegravpladser, svarende til ca. 2.500 dobbeltgravsteder. Ifølge analysen vil fremtidens behov være på cirka 800 kistegravpladser, inklusiv en reserve på ca. 10 %. Der er altså i dag en overkapacitet på op mod 4.200 pladser. De 800 kistegravpladser inkl. reserven er anvist i udviklingsplanen.

Urnegravsteder
Kirkegården har i dag en kapacitet på ca. 1.370 urnegravsteder, svarende til ca. 2.000 nedsatte urner. Ifølge analysen vil fremtidens behov være plads til at nedsætte ca. 3.300 urner i ca. 2.200 urnegravsteder, i det der regnes med, at i ca. 30 % af gravstederne er der alene nedsat i urne. Antallene omfatter en buffer på ca. 10 % i reserve. I forhold til 2017 skal der være behov for yderligere ca. 830 urnegravsteder. De 2.200 urnegravsteder inkl. reserven er anvist i udviklingsplanen.

Anonyme urner kan nedsættes med 4 stk. pr m². Behovet er ca. 550 nedsættelser på 10 år, inkl. en buffer på ca. 10 %. Det samlede behov til anonyme nedsættelser er dermed 150-200 m² for en 10-årig periode. For ikke at udnytte for intensivt, udlægges ikke under ca. 400 m² til formålet.

Diagrammet viser områder med kister, indtegnet med lyseblå, mens og umer er mørkeblå.

KIRKEGÅRDENS UDVIKLING

Gennem århundreder foregik alle begravelser i Aabenraa midt i byen på pladsen rundt om Sct. Nicolai kirke. Allerede fra sidst i 1700-årene stod det klart, at pladsen var for lille, og der var mange ubehageligheder forbundet med at begrave de døde så tæt op ad byens boliger.

I 1803 tog kirkens og byens repræsentanter derfor fat på at finde en ny plads til kirkegården. Den blev indviet vest for byen ved Forstallé den 27. august 1826. Der er alle begravelser i Aabenraa foregået siden da. Ved indvielsen bestod kirkegården af fire afdelinger, som strakte sig op til det nuværende kapel. Der findes ingen plan fra den tid, men kirkegårdens struktur med rektangulære afdelinger er lagt fast på det tidspunkt og udbygget mod nord i 1869. I 1904 blev der igen udvidet og i 1945 kom den sidste udvidelse.

I 1937 indrettede man en urnehave på den ældste del af kirkegården, lige syd for kapellet. Urnebegravelse blev siden mere almindelige og i 1959 blev den store urnehave taget i brug. Der indrettedes også en urnefællesgravplads for anonyme urnebegravelse. Af luftfoto fra 1957, på modstående side ses det, at arealet endnu er mark på det tidspunkt og at kirkegården er indrammet af en hæk.

I 1957 fremstår kirkegården meget åben og med ganske få store træer. Alleéerne er ganske unge og har endnu ikke arkitektonisk magt. Dog tegner træerne ved kapellet sig i hovedaksen. Kapellet kom til i 1932, mens krematoriet blev bygget 1952 og udvidet i 1973-74. I 1979 blev et våbenhus føjet til kapellet. Som det ses af luftfoto fra 2017 på modstående side, er kirkegårdens homogene

struktur med rektangulære afdelinger stadig meget tydelig, men der er også store områder, hvor gravstrukturen er i opløsning. I 1957 var kirkegården intensivt udnyttet til kistegrave. Kun kvartererne omkring slangehækken henlå med græs og har givet været ledigt areal. Slangehækken tegnede sig tydeligt på det tidspunkt, mens den i dag fremstår mindre tydelig, da der er mange store træer og hække mm. omkring.

De mange store træer og høje hække, der danner rum på forskellig vis, er et særkende for kirkegården i dag.

I dette afsnit henvises til følgende kilde: https://www.aabenraasogn.dk/kirkegardens_historie.html

Parti fra kirkegården, der viser et gravsted liggende ude i en sti. Det kan være en følge af regulering af stiforløb og ændring i gravstedsstørrelser.

Parti fra kirkegården, der viser en frodig kirkegård og et bredt gangareal - der har været tænkt stort fra begyndelsen.

1954

2017

NUVÆRENDE FORHOLD

Rammer

I dag ligger Aabenraa kirkegård centralt i byen, men er ikke arkitektonisk integreret med denne. Kirkegården ligger som en grøn oase mellem boliger og erhverv. Mod vest afgrænses kirkegården af Vestvejen. Ud mod vejen er kirkegården afgrænset af et en naturpræget plantning, med karakter af et levende hegn, der primært består af hvidtjørn. Det nordvestlige hjørne af kirkegården fremstår med en skovpræget facade mod omgivelser. Langs øvrige skel er det forskellige træer og klippede hække, der favner kirkegården. Mod syd er det gamle fuldkronede lindetræer, der præger, mens det langs øst siden er forskellige træer, her iblandt skovfyr. Udtrykket er uformelt, mens det mod nord er mere stramt og formelt, da det er søjleeg, i kombination med stramt klippede bøgepur, der præger omkring indgang og parkering ved administrationsbygningen.

Struktur og områder

Fra hovedlågen i nord til hovedlågen i syd spænder kirkegårdens hovedallé med magtfulde søjleeg. Alléen er kirkegårdens ryggrad og øverste lag i hierarkiet af struktur-givende elementer. Træerne står dog ikke taktfast med ens afstand, men det er nok de færreste besøgene, der bemærker dette. Det betydende er det effektivt indrammede kig langs alléen, dannet af træernes strenge opadtræbende vækstform, der danner vægge, mens himlen er loft.

Går man hen langs alléen byder den på kig til siderne ind til forskellige afdelinger, rum og strukturer. Undervejs møder man flere tværgående alleer, der adskiller områder og afdelinger. Disse alléer er et underliggende struktur-givende lag. Længst mod nord er det en yngre allé af rød-bladede søjlebøg, der præger, mens det længere mod syd er formklippede lin-

detræer, knudebeskårne plataner, søjleeg og paradisæbletræer. De forskellige tværgående alléer og træerækker fungerer også som pejlemærker, der letter orienteringen, når man går rundt på den store kirkegård.

Skovområdet med afd. 20 og 21 skiller sig ud fra den symmetriske og regelmæssigt opbyggede kirkegård omkring hovedaksen. Den cirkulære urnehave er skåret ud som en præcis lysning i skoven, tegnet af en klippet hæk. Anlægget er bygget op omkring fontænen i centrum og de fire bede med rododendron, der danner rum. Gravene ligger i et system af koncentriske cirkler, hvor lave ligusterhække er tiltænkt at danne ryg. De er dog relativt lave og formår ikke at danne struktur og tegne de koncentriske cirkler, så de står skarpt.

Afd. 21 fremstår som en stemningsfuld lund af birketræer, hvis løse vækst og lette grenbygning komplementerer den hvide klokkestabel, der har et stramt og minimalistisk udtryk.

Den øvrige del af kirkegården byder på helt andre oplevelser og fremstår mere åben. Der er afdelinger med stramme, regulære strukturer med kistegrave i linære rækker. Disse afdelinger har gennemgængende rækker, så det ikke er muligt at krydse på tværs og gå på opdagelse. Nogle steder fjernes hække, når gravsteder udløber, hvilket betyder, at der er ved at opstå en labyrintisk struktur, der giver ny mulighed for at gå på tværs. Flere af disse områder fremstår dog også lidt rodede og uden en klar idé, og det har derfor været et ønske fra menighedsrådets side, at der med nærværende plan tilføres nye identitet-givende strukturer og elementer.

Andre områder fremstår stemningsfulde med spredte gravsteder mellem store træer og blomstrende buske, mens græsset er

samlede tæppe. Disse områder fremstår med en uregelmæssig punkvis struktur og rummer et potentiale for at udvikles som park. Disse afdelinger byder i øvrigt også på oplevelse af særligt mange bevarede gravminder.

Gravminder

Kirkegården byder på en særdeles righoldig samling af bevarede gravminder. Der er der fornemt udsmykkede gravsten fra 1800-årene. Byens storhedstid som søfartsby bliver levende, når man ser de mange gravsten over kaptajner og menige søfolk og skibsværftsejere, som gjorde Aabenraa kendt over hele kloden. Der er imponante gravminder over storkøbmand og industriherrer og minder over byens solide håndværkerbefolkning. Indskrifter på dansk og tysk viser, at Aabenraa altid var en by i et grænseland. Mange af de mænd, som stod i første række i den nationale kamp fra 1840'erne og frem til efterkrigstiden, er mindet på kirkegården.

Krigenes barske virkelighed fremgår af monumenter fra de slesvigske krige 1848-50 og 1864. Rundt om på gravstederne mindes unge sønner faldet i begge verdenskrige. Anden Verdenskrig bliver nærværende, når man står ved gravene over nedstyrede allierede flyvere eller ved gravene over de tyske flygtninge, som kom til byen ved krigens afslutning. Eller ved gravene for modstandsmænd, som faldt i Danmarks frihedskamp.

Kilde: https://www.aabenraasogn.dk/kirkegrdens_historie.

Vandlidende områder

To områder med kistegrave er vandlidende, hvilket betyder, at der er dårlig omsætning i jorden. Derfor er det ønsket, at disse områder overgår til andre funktioner.

Stier

Kirkegården har et regelmæssigt stinet, der giver adgang rundt på kirkegården. Som følge af den igangværende omlægning af afdelinger, er det ønsket at tilpasse stinettet og nytænke stibelægninger. Særligt stien i hovedaksen og stien til kapel og krematorie er nedslidte.

Affaldsbeholdere

Rundt om på kirkegården er der opsat affaldsbeholdere, der består af betonrør. Disse er ønsket udskiftet til nye, med et mere tidssvarende udtryk.

Administrations-
bygning

Slangehæk

Vandlidende
område

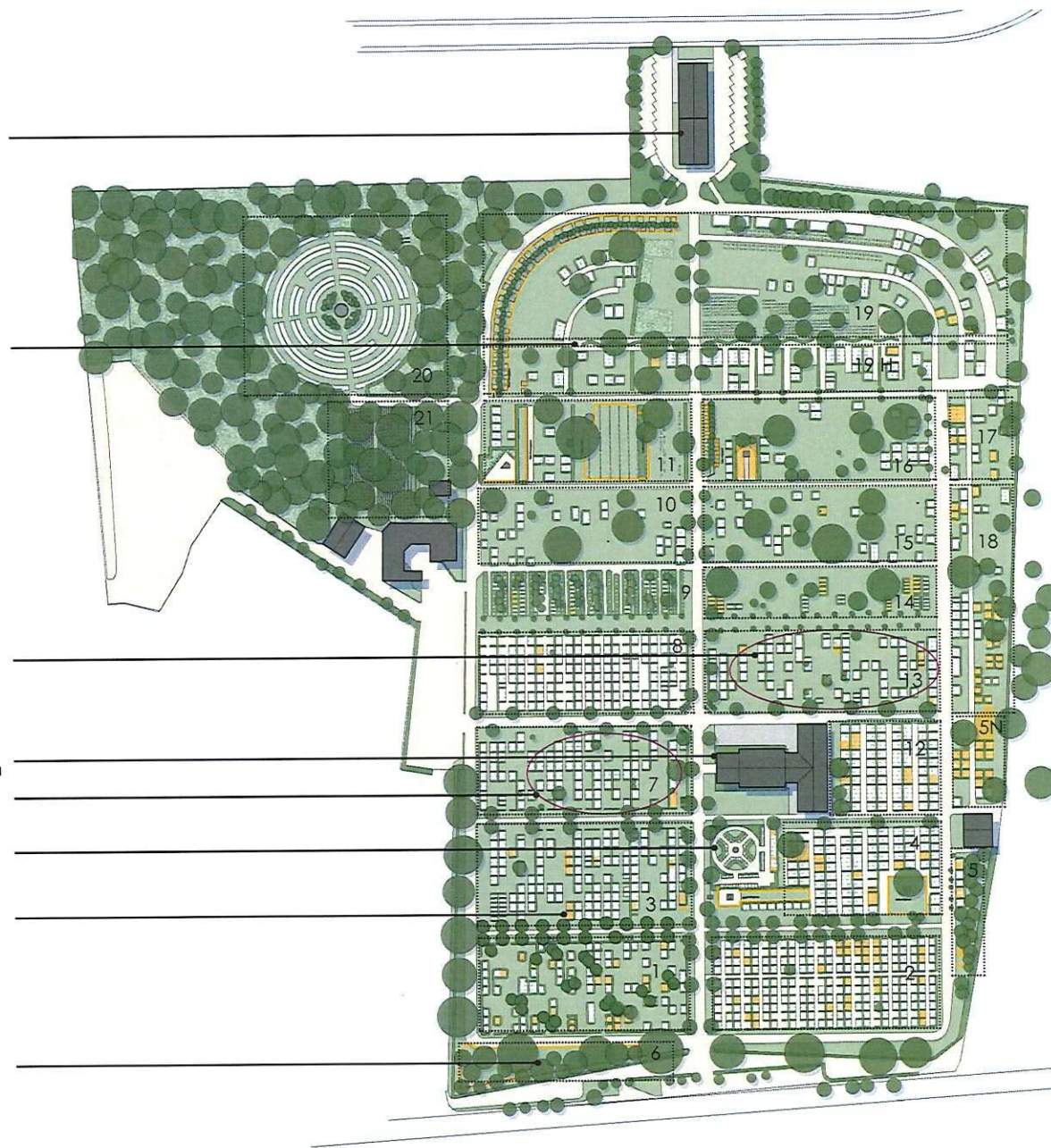
Kapel og krematorium

Vandlidende
område

Urnehave

Bevaret gravminde

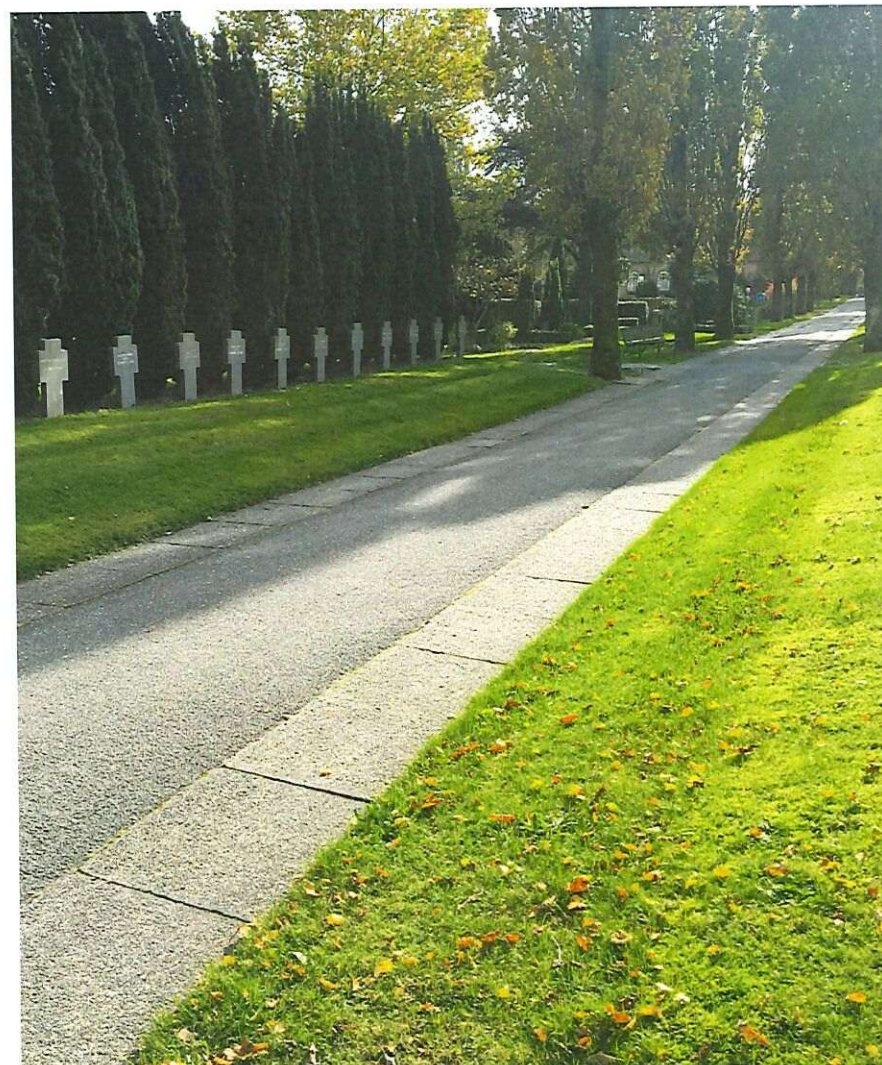
Område med be-
varede gravminder

FOTOTUR PÅ KIRKEGÅRDEN

Hovedalléen indrammer det karakterfulde kig langs med hovedaksen - kirkegårdens ryggrad!

Egetræerne langs hovedaksen fremstår ikke taktfaste med ens afstand. Partielt er der ophold, som her ved de rækkerne af tyske krigsmonumenter, hvor det er en række søjletaks, der danner rum.

Tværgående strukturer - hvor og hvordan får vi valuta for pengene, ifht. oplevelse af kirkegården og driftsindsats?

AfD. 1 er under omlægning fra kistegrave til urnegave. Hække og paradissæbletræer danner rumforløb, der inviterer til at gå på opdagelse. Der er flere bevarede gravminder i området.

Af. 2. Kistegrave mellem iøjenfaldende lysegrønne hække, der danner en identitetsgivende stram struktur. Oprette stedegrønne på gravstederne giver variation ligesom den rødbladede løn i forgrunden.

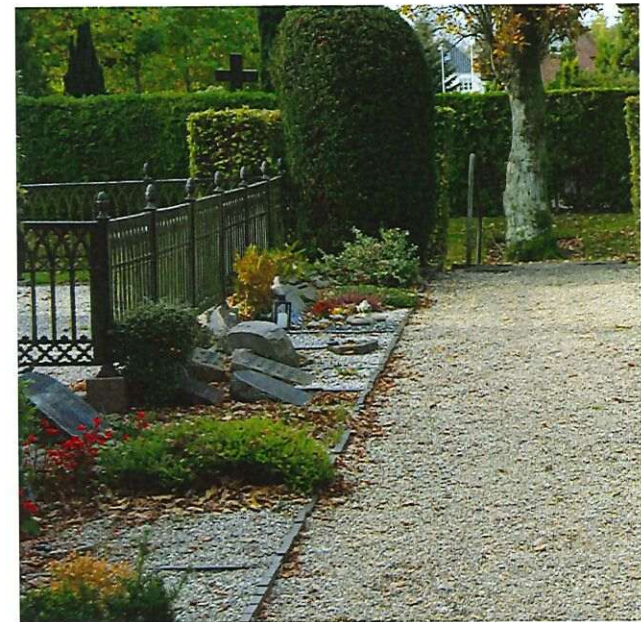
Seværdig bygning med karaktergivende ildtorn, der klippes så de spiller sammen med bygningfacaden.

Nogle belægninger er nedslidte og derfor er der ønsket forslag til nye belægningstyper.

Afdelingerne 4 og 12 fremstår relativt ens med kistegrave i dobbeltrækker, indrammet af lave, klippede hække. Det er populære afdelinger og det er derfor ønsket, at udtrykket bevares.

Umehaven fyldt med detaljer - sten skulder ved skulder. Klar struktur og et symmetrisk anlæg, der ligger gemt bagved hækken ud mod hovedstien. Ind mod krigsmonumentet savnes en neutral afgrænsning, der kan danne overgang.

Afdelingene 3, 7, 8 og 10 er åbne rum med kistegrave, uden en klar identitet. I disse områder er den lineære struktur i opløsning. Det åbner for muligheden at gå på kryds og tværs. Det forhindrede de gamle gennemgående ryghække.

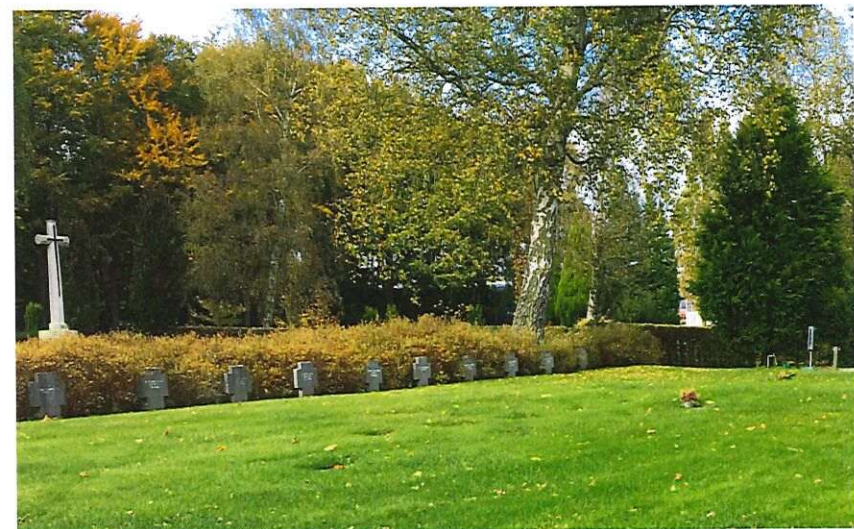
I Afd. 9 sker der en gradvis omlægning fra kistegrave til urnegrave. Et åbent rum med lave hække og et væld af detaljer, der er lige værdige. Nogle få træer som overstandere kan skabe et hierarki og punkter, hvor øjet har ro.

I midterfelter etableres planteringer af rododendron, der skaber højdepunkter med blomstring. Nogle typer vil med tiden vokse over hækken og skabe ryg og struktur, der bidrager til at skabe rum.

Afd. 11 er primært præget af krigsgrave, men ud mod hovedalléen er der en plæne med urnegrave, der fremstår meget anonymt og til tilfældigt, da den ikke er favnet af indrammende hække eller strukturgivende elementer.

I kanten af plænerne, er der en række krigsmonumenter, som har ryg i en buskplantering, og som fremstår løs. En klippet hæk ville kunne samle og stramme op.

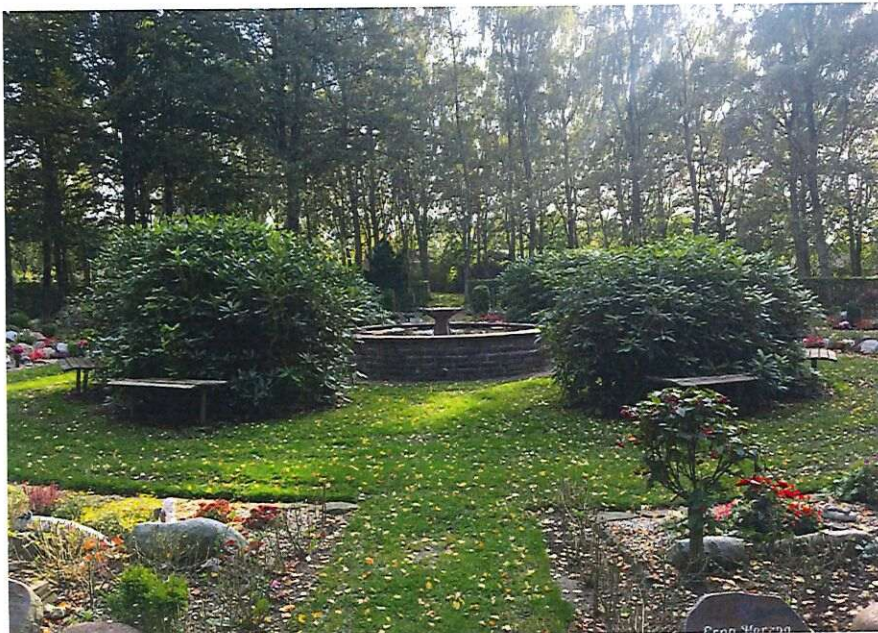
Afd. 19 er kirkegårdens største afdeling, der går på tværs af hovedaksen. Området er under omlægning til flere typer af urnegrave, hvor de lineære hække, der er vinklet lidt forskelligt, danner struktur og ro. Tanken er, at duetræer og paradisæbletræer punktvist danner et kronetag.

Aabenraa kirkegård har gået foran i fh.t. etablering af nye gravstedstyper som vist her, hvor der er urnegrave i fællesanlæg i en frodig bund af stauder.

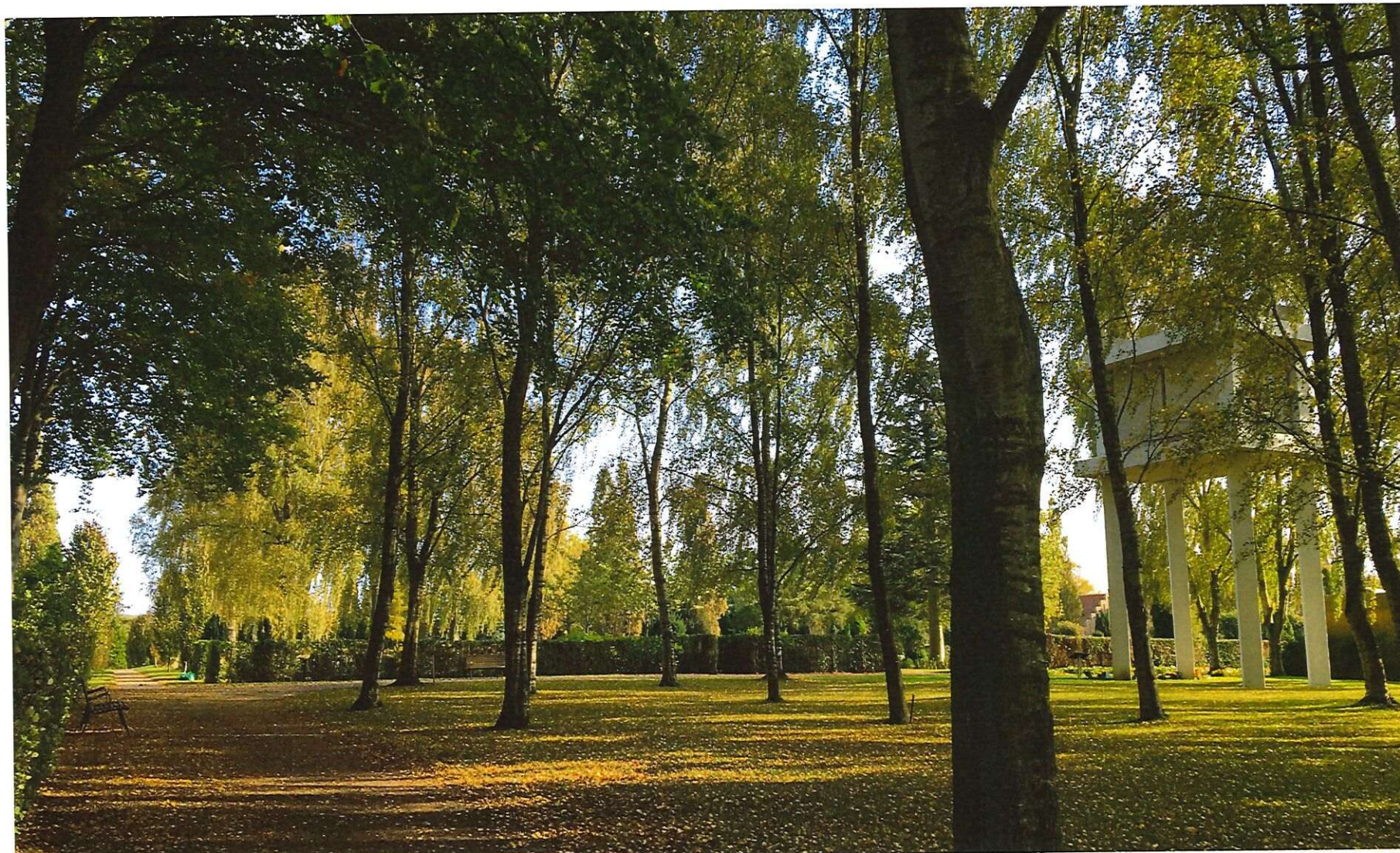
Vest for hovedaksen kan man aflæse ideen, hvor der veksles mellem partier med plæneplader og store felter med bunddække og fælles søjlemonumenter. Slangehækken favner og danner rum mod syd.

Afd. 20 Urmehaven, der ligger karakterfuldt som en cirkulær lysning i skoven.

Urmehaven er præget af små gravsteder, der ligger skulder ved skulder, blot adskilt af en stenkant og en lav, løvfældende ryghæk af liguster. Den formår desværre ikke at skabe struktur og ro blandt de mange detaljer, hvilket er særlig tydeligt om vinteren.

Afd. 21 med anonyme urnegrave i 'skovens dybe, stille ro'. En stemningsfuld lund, som er populær.